

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

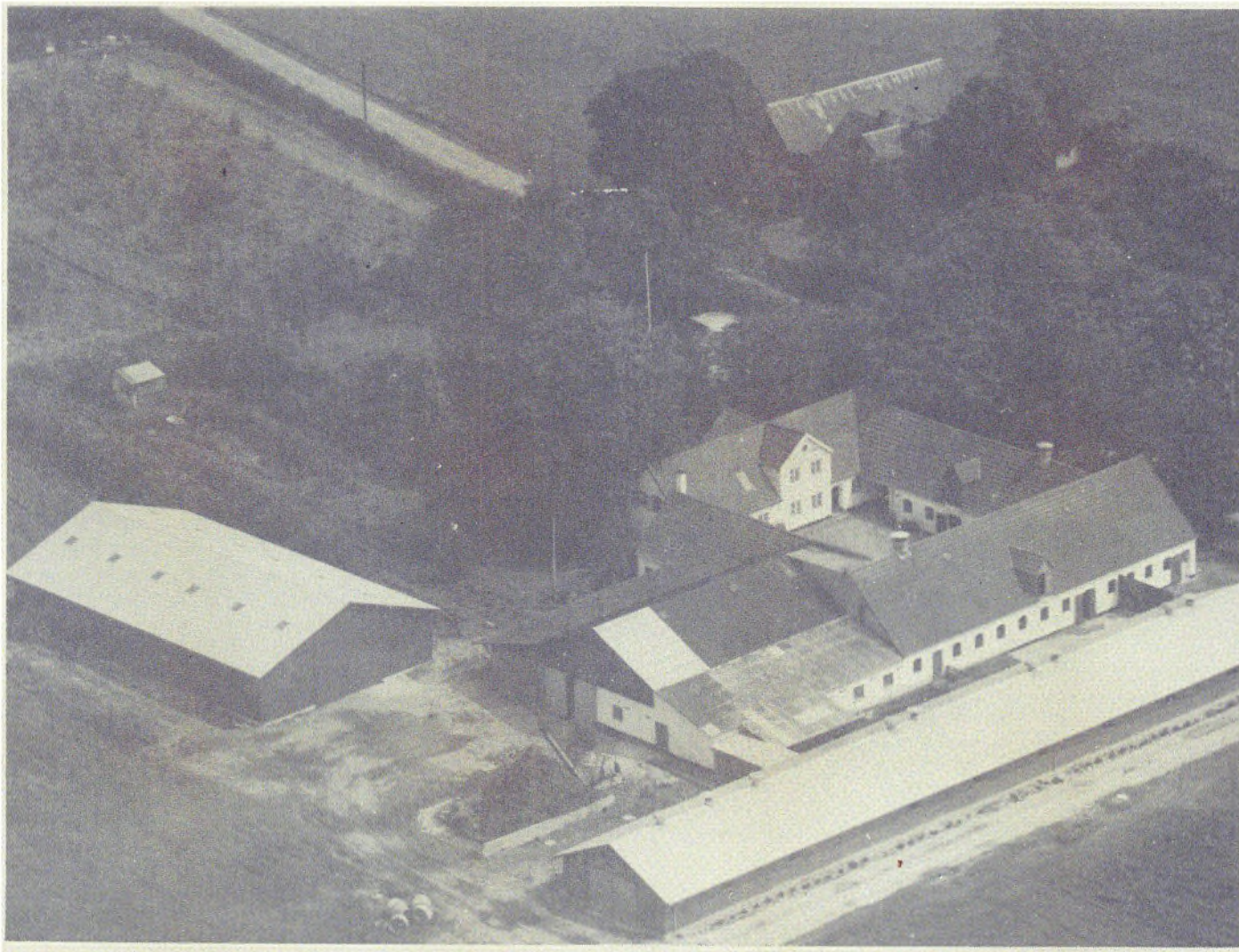
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Årsmødet	side 3
Hvad er en hjemmetysker	side 10
Nyt fra kredsene	side 12
Foredrag fra Landbohistorisk Selskab	side 14
Landbohistorisk Støttekreds	side 16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening

Juni - Juli 1987

Nr. 268 - 45. årgang

*Videbækgård.
 Teestrup ved Haslev.
 Se notits om gårdjubileum side 2.*

SLÆGTSGÅRDEN
 LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 3. juli 1941

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Lundforlundvej 8, 4200 Slagelse, tlf. 03 58 40 16

Kasserer, sekretær og annoncerekspedition:

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvej 9, 2840 Holte,
tlf. 02 80 25 37 (efter 17). Postgiro nr. 8 08 31 42

Slægtsgaardsarkivet:

«Klostergaarden», Ole Hansensvej 3, 4100 Ringsted,
tlf. 03 61 25 35 (onsdag 11-15 og evt. efter aftale)

Arkivar Else-Margrethe Ransy, Udbygade 19, 1. 2200 København N,
tlf. 01 37 73 22 kl. 18-21 (fortrinsvis folketællinger)

Genealog Bo Johansen, St. Strandstræde 4, 1. 1255 København K,
tlf. 01 11 67 20 efter kl. 18 (fortrinsvis gård- og slægtsundersøgelser)

Hovedbestyrelsen:

Formand: Konsulent Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7,
4100 Ringsted, tlf. 03 61 00 23

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Ribevej 13, Ødsted,
7100 Vejle, tlf. 05 86 50 21
(Formand: Vejle amt)

Gårdejer Peder Møller Frifelt, «Lindegaard», Tyndkærvej 7,
6823 Ansager, tlf. 05 24 30 87
(Formand: Bladudvalget)

(Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg)

Gårdejer Vagn Mathiasen, «Solgaard», Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. 02 19 38 37
(Formand: Arkivudvalget, formand: Nordsjællandskredsen)

Gårdejer Aage Tolstrup, «Stangegaard», Skarpeskadevej 6, Aarsballe,
3700 Rønne, tlf. 03 99 92 77
(Formand: Bornholm)

Gårdejer Meta Larsen, «Skovvang», Præstøvej 107,
4640 Fakse, tlf. 03 82 51 45
(Formand: Sjælland-Syd)

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, «Vestervang», Marrebæk Tværvej 5,
Marrebæk, 4873 Vægørløse, tlf. 03 87 73 57
(Formand: Lolland-Falster afd.)

Gårdejer Carl Martin Christensen, M.F., «Kaaregaard», Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby, tlf. 09 85 11 74

Gårdejer Hans Peder Madsen, «Mariesminde», Røjrupvej 41,
5550 Langeskov, tlf. 09 97 23 21
(Formand: Fynskredsen)

Gårdejer Torp Friis Møller, Aarslevvej 4, Aarslev,
6230 Rødekro, tlf. 04 66 66 97
(Formand: Åbenrå og Sønderborg amter)

Gårdejer Hans Kløppenborg Skau, «Skovgaard», Skovgårdsvej 15,
Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 04 57 72 21
(Formand: Haderslev amt)

Gårdejer Knud Raunkjær, Magnolievej 114,
6880 Tarm, tlf. 07 37 30 08

Gårdejer Peder Nørregaard Larsen, «St. Engeborg», Ballingvej 5,
7800 Skive, tlf. 07 52 24 85

Gårdejer Henry Slemming, Hammelevvej 23, Hammelev,
8500 Grenå, tlf. 06 32 01 99
(Formand: Århus amt)

Gårdejer Ingrid Houllak, «Gedemaalsgaard», Sakstrupvej 32, Bjergby,
9800 Hjørring, tlf. 08 97 10 36

Kredsformænd, der ikke er medlem af hovedbestyrelsen:

Gårdejer Mads Andersen, Skårupvej 4, Hanning,
6900 Skjern, tlf. 07 36 20 74
(Formand: Ribe og Ringkøbing amter)

Gårdejer Peter Bentzen, «Torngaardsminde», Torngaardsvvej 15,
9440 Aabybro, tlf. 08 24 11 87
(Formand: Nordjyllandskreds)

Nr. 269 udkommer omkring 20. august. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 20. juli.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: ROSTED BOGTRYK/OFFSET, 4200 Slagelse, tlf. 03 54 52 65

Kvinderne i landbruget skal ligestilles med kvinder i andre erhverv

Er landmandskoner et mindreværdigt vedhæng til deres mænd, som man ikke kan betro at forvalte hverken formue eller renteindkomster?

Når man studerer skattelovene, får man nærmest det indtryk, at dette er tilfældet.

Man har indført begrebet »medhjælpende hustru«. Det vil sige, at hustruen kan være med til at dele overskuddet af landbrugsbedriften, men hun får ingen andel i en renteindtægt af en eventuel formue og formuen beskattes ensidigt hos manden med kun et grundfradrag på 1.250.000 kr.

Efter 18. alm. vurdering er mange landbrug steget så meget i ejendomsskyld, at der pludselig er kommet en papirformue, som beskattes med 2,2%.

Hvis formuen er blevet 2.500.000 kr. skal der nu betales 2,2% af 1.250.000 kr., og det svarer til 27.500 kr. i forumeskat.

Det ville være rimeligt at formuen blev delt på begge ægtefæller med to grundfradrag, man har dog været fælles om at tjene formuen. Formueskatten ville da være nul.

Renteindtægten af 2.500.000 kr. beskattes ensidigt hos manden. Det kan nemt gå sådan, at det koster dem 40.000 kr. i skat at være gifte og leve i et lovformeligt ægteskab.

I kan jo så bare lade jer skille, svares der så. Men så kræves det, at man flytter fra hinanden og opløser hjemmet. Konsekvensen af det er, at man mister arveberettigelsen, hvis en af parterne dør, med deraf følgende forhøjet arveafgift.

Ligemeget hvordan man bærer sig ad, så har skattevæsenet fat i den lange ende.

Vi må simpelthen have ændret den lov, og have indført begrebet »medejende hustru«, så også kvinder i landbruget får ligestilling både med deres mænd og med kvinder i andre erhverv.

Vagn Mathiasen

Gårdjubilæum

Den 23. juni fejrer Lise og Niels Videbæk, Videbækgård, Teestrup ved Haslev 100 års familiejubilæum på gården.

Nuværende ejere er 3. generation.

Dansk Slægtsgårdsforening ønsker tillykke med jubilæet.

I næste nummer af »Slægtsgården« bringes historie om gården og beretning om familiefesten på Videbækgård.

Årsmødet 1987

Onsdag den 27. maj samledes omkring 225 medlemmer af Dansk Slægtsgårdsforening på Samsø. Kl. 13.00 bød landsformanden Jens P. Petersen velkommen og gav ordet til **borgmester Emil Davidsen, Samsø, der sagde:**

»Som borgmester og samtidig medlem af Slægtsgårdsforeningen er det mig en stor glæde, at byde såvel udenøs som lokale medlemmer af Slægtsgårdsforeningen hjertelig velkommen til årsmøde 1987 her på Samsø - Kattegat-øen i Danmarks centrum. Vor beliggenhed midt i Kattegat medfører, at vi herfra må rejse til fastlandet for at deltage i møder på mangfoldige områder.

Det er selvsagt en belastning både økonomisk og tidsmæssigt, men vi har ligesom affundet os med denne situation.

Ekstra glædeligt er det derfor, når vi får arrangementer lagt hertil og mange møder frem. Ikke alene sparer vi en rejse, men vi får samtidig mulighed for at præsentere den ø, som vi selv er så betaget af, og hvis fortsatte eksistens som selvstændig kommune vi alle kæmper for at bevare.

Samsø kommune er befolkningsmæssigt Århus amts mindste kommune med ca. 4500 indbyggere. Vi har tidligere hørt til Holbæk amt, men ved kommunalreformen i 1970 skiftede Samsø - efter eget ønske - til det jyske.

Samsø bestod tidligere af 5 sognekommuner, men i 1962 - altså 8 år før kommunalreformen - sammensluttedes de 5 kommuner til een kommune - Samsø Storkommune med ca. 6000 indbyggere. 1. april i år kunne vi således fejre kommunens 25 års jubilæum.

Nedgangstakten i øens befolkningstal er accelereret kraftigt og meget katastrofalt. Over denne periode på 25 år er befolkningen blevet reduceret med 1500 personer eller 25%.

Det er især de unge, der forlader øen for at uddanne sig, og har de først fået en lidt højere uddannelse, er der ikke arbejde til dem her. Det giver en skæv aldersfordeling med forholdsvis få unge og mange ældre. (Over 25% pensionister.)

Det er et problem vi deler med alle udkantsområder, men det bliver yderligere forstærket på øerne, hvor muligheden for pendling ikke er tilstede. Vi skal selv skabe alle vore arbejdspladser, og det er særdeles svært i dag.

Der bliver dog gjort et stort arbejde for at overleve, og det ser da også ud til at det lykkes.

Nogle af de planer, der står overfor at blive realiseret er et kursuscenter, et feriehotel, landbaseret havdambrug, en konservervirksomhed, et landbrugsprojekt med fælles markedsføring og salg af Samsøprodukter som kvalitetsprodukter.

Trods mange mørke skyer og økonomisk krise, har vi stadig optimismen og troen på, at vi kan vende udviklingen.

I aften skal vi så til fest, og i morgen skal I på rundtur på øen. Jeg håber og tror, at I bliver så begejstrede for Samsø, at I på et senere tidspunkt vil vende tilbage, og da skal I være lige så velkommen som i dag.

Med disse ord og med ønsket om, at I må få et par gode og udbytterige dage, byder jeg alle rigtig hjertelig velkommen til Samsø.«

Derefter valgte årsmødet borgmester Davidsen til dirigent, og landsformanden aflagde sin beretning.

Uddrag af landsformandens beretning

Indledningsvis havde Jens P. Petersen nogle historiske betragtninger og han sagde bl. a.: Landets indbyggere har ingen grund til at skamme sig, endsiige kritisere det, dets bønder har bidraget med. Vi forlanger ikke tak eller anerkendelse, blot rimelig bedømmelse, og denne kan det skorte på lidt for ofte. Ikke fra den alsidige kreds i dagens Danmark, men fra centralismens ideologiske fortalere og fra for mange medløbere, der ikke tåler den private sektor som udslagsgivende faktor.

Landsformanden aflægger sin beretning.
T.v. mødets dirigent - borgmester Emil Davidsen, Samsø.

Vi skal på hverdagens grund erkende de egentlige vilkår, finde vore ben, og ikke falde over kunstige skranker, der intet er værd. Med andre ord være klar over virkeligheden - så kommer vi bedst og nyttigst længere frem og med et videre udsyn. Det var det danske bondesamfunds stærke intention efter 1788, og 200 året er en fantastisk opfordring til at søge at være ledende og nyskabende i evolutionens tjeneste, idet vi ser os om, så også andre får næring af landbosamfundets videre virke. Vi må alle i Danmark gøre Stavnsbåndsløsningens jubilæumsår til et erkendelsesår, men danske bønder må være i første række for at vende en udvikling, der ellers kan blive nedværdigende, derved at den fjerner befolkningsdele, mere og mere fra hinanden.

Jubilæumsåret bør for os og andre være et erkendelsesår, hvor historien og gerningen giver lyst og mod og glæde ved, at det gik som det gik.

Derefter fulgte landsformandens organisatoriske afsnit: Dansk Slægtsgårdsforening har oplevet et år i fremgangens tegn, om end ikke økonomisk haft fremgang, men det har sin forklaring i omkostningerne vedr. arkivet og herom senere. Men ellers er alt som det skal være. God aktivitet centralt og ud over landet. Klar medleven fra alle engagerede og en medarbejderlyst som er forbilledlig. Jeg vil gerne takke alle for en indsats, som ikke kan være bedre. Det har ført til fremgang og mod på fremtidens virke. Medlemstallet er fortsat stigende og det er bemærkelsesværdigt, fordi bedriftsantallet er faldende, og det viser en stigende forståelse for det historiske og for slægtssammenhængen og modbeviser al tale om de materialistiske landbrugere.

Medlemstallet er pr. 1. januar 2324, en fremgang på 39. Vi avancerer støt år for år og en afgang på 85 - hvoraf halvdelen har naturlige årsager - modsvares af en tilgang på 124.

Bornholm er i forhold til antallet af brug vort stærkeste område, efterfulgt af Sjælland-Syd, Lolland-Falster, og Fyn og derefter den sønderjyske landsdel. Jeg tror en mere omfattende virksomhed er påkrævet flere steder i Jylland og enkelte steder på øerne, og skal jeg dryppe lidt malurt i bægeret, vil jeg sige at det er skuffende, at ikke flere af landbrugets ledende folk, både cen-

tralt og lokalt, støtter vor forening bogstaveligt. Kun en lille del af organisationsfolkene i landbruget er med, og det kan de knapt nok være bekendt. De der er med, har vist vejen, som altså for få har betrådt. De være hermed opfordret.

Hovedbestyrelsen har haft gode drøftelser vendt til aktuelle sager og vi har sagt vor mening i udtalelser fra møderne og fra de lokale sammenkomster. Det mener jeg, vi fortsat skal på urban og konstruktiv måde. Vi har historiske og aktuelle opgaver. Vi har drøftet miljøet, skatterne og anden lovgivning, og vi har ofret megen tid på slægtsgårdsarkivet, bladvirksomheden, studiebesøgende sydovert, rejsevirkomheden, møderne lokalt osv. Talrige møder med vigtige emner til debat har været afholdt, udflugter foretaget, besøg på erhvervsvirksomheder og på gårde, har været værdifulde. Gårdjubilæer med sammenkomster er et nyt og givende indslag i vor virksomhed – gå videre i den retning rundt i landet. Rådgivning ved generationsskifter er meget vigtigt og mangan en hjælp er bragt til veje gennem vore medarbejdere i konsulentstaben, og personligt har det været mig en glæde, at høre om problemerne og kunnet henvise til andre. Henstillingerne om støtte fra fonde har givet både tilfredsstillelse og skuffelse, men de 56.000 kr. vi har modtaget til slægtsgårdsarkivet, er vi megen tak skyldig for. Nykredit, Kreditforeningen »Danmark«, Bikuben, SDS, Gl. Kjøgegård har været gode givere, og vi er lykkelige for støtten.

Slægtsgårdsarkivet er et vigtigt led af vor stamme og med fru Ransy, fru Hald og Bo Johansen er posterne besat kyndigt. Jeg siger tak til disse gode medarbejdere, og det er jo sådan, at mange véd at prise dem for deres opdagelser og udarbejdelser. I vor bladvirksomhed har året bragt nye skud, idet »Slægtsgården« fik et nyt ansigt og nye stofområder og opsætningen blev ændret, og ny redaktør tiltrådte. Der skal i beretningen lyde en tak for mange års fint medarbejderskab til Hans Hviid og en velkomst til Ole G. Nielsen, der nu i et år har vist sine evner som redaktør og præget bladet, så jeg vist kan sige, at alle er glade. Jeg har kun hørt en svag kritik af forsiden, men forandring giver jo altid et hjertesuk, og mange har rost bladet, som det er nu. Jeg beder om at mange flere tænker på at bidrage med stof. Tilbageholdenhed er ingen dyd.

Når det hele fungerer så godt, skyldes det jo ikke mindst Inger Hansen, der råder, styrer og udformer med fast og venlig hånd. Sekretariatet er mødestedet for mange opgavers løsning, og de bliver løst med meninger og hensynsfuldhed lige godt fremført. Derved undgår vi fejltagelser og husker det meste. Inger får her en anerkendelse for dette år, som er en god fortsættelse af mange tidligere.

Vor rejsevirkomhed fik tilslutning af ca. 80 deltagere og de to rejser til Bruxelles-Strasbourg og til Øland gennemførtes fint, med god stemning og ved lærerige iagttagelser.

Vedr. det organisatoriske vil jeg gerne føje til, at vi må have mere hold på foreningsvirksomheden og vedtægtsændringer til sigter dette. Jeg håber vi idag er enige herom. Et lokalt mere forpligtende ansvar er nødvendigt på mange egne. Lad mig eksempelvis nævne, at vi har alt for få medlemmer på vore øer præget af landbrug. Mors, Langeland, Ærø og Samsø er sådanne eksempler. Salget af slægtsgårdsbogen er nu næsten gået i stå, men jeg anmoder om, at den bliver betragtet som en god gavebog længe endnu.

Jeg håber dansk slægtsgårdsforenings virke vil påkalde stadig fleres opmærksomhed. Adgangen til at være med er åben, og vi beder mange flere komme indenfor. Både aktive landmænd, forhenværende og alle historisk og nutidigt interesserede vedrørende vort arbejdsområde er velkomne.

Landsformanden sluttede sin årsberetning med denne kommentar til den aktuelle politiske situation for landbruget.

Årets gang har jo iøvrigt været præget af debatter med forskruede problemstillinger fremført og isprængt manglende forståelse for at rimelige arbejdsvilkår og produktionsstyrke er levofodens forudsætning. Dansk landbrug har oplevet chokvirkninger som vi gerne er foruden. Jeg tænker på miljøkravene, på

det offentlige skattefordringer, på restriktionerne ved kvoter og på det manglende overblik i sager, der vedrører trivselen i landbruget. Vi har i slægtsgårdsforeningen klart taget standpunkt her, og sagt det for os så vigtige, at der må tages hensyn mere bevidst til landbrugets værdi som samfundsfaktor i henseende til valutaintjening, og til det livsmønster som i det samlede folkeliv ikke kan undværes.

Vi er tilhængere af en nøjere fastlæggelse af produktionsvilkårene, så sundhed og udbytte står i et bedre forhold til hinanden, og her kommer forskning med påfølgende rådgivning i første række. Danske landmænd kender vél til, hvad samfundsforskere og egne konsulenter sammen finder ud af, og er villige til at kombinere fællesskabets krav med, hvad der er nødvendigt for økonomisk at overleve, men vi tager afstand fra kompromis'er, der gør det umuligt at fortsætte virket. Opspillet har det sidste år været diletantisk, endog fra ledende politikeres side. Befolkningen søges påduttet en holdning, der ansvarliggør landmænd så ubehageligt, at falskheden er åbenbar.

Politiske ensidigheder og tarvelige interessehensyn har været venstrefløjens udgangspunkt. Vi har set minoriteternes grove udnyttelse af miljø sagen. Vi skal ikke have billige hovsa-løsninger, men et gennemarbejdet grundlag at bygge på, for at forbedre miljøet, og det kommer nu til stede efter en lovgivning, der giver en respit over 4-5 år.

Der er grund til at takke firkløveret for en fast politik, der medførte en rimelig afgørelse, og dansk landbrugs ledelse har ved sin dokumentation og indflydelse løst op for en realistisk politisk handling.

I den forbindelse vil vi også gerne hilse landbrugets ledelse for et Heringinitiativ, der værdigt præsenterede nuets nødvendighed. Nu og da må der siges utraditionelt til, så der meddeles kendsgerninger uden blusel. Der kan ske begrænsninger og udvidelser når det gælder dyrkning og ved rådgivning, og privat bestemmelse skal vi komme til et sundere grundlag for folkets liv, men ikke ved forbud, restriktioner og nye uretfærdige afgifter. Vi kan godt selv i dansk landbrug og vil gerne, når fornuftsresonnementer kommer fra samfundets og vore egne talsmænd, men fri os for byrder, der kommer driften af jorden til skade, og som økonomisk sætter i stå. Andre metoder og former, også af økologisk art er velkommen, men i frihedens navn, må vi kræve, at hver enkelt selv må bestemme indtil den grænse, hvor skader gør andre fortræd. Vi kan ikke indrette os, så alle er pletfri, det 100% rigtige er uopnåeligt, og det må danne baggrund for råd og lovgivning. Miljøet er nu udenfor den diskussion som for højlydt har skabt spændinger, vi er på vej til fornuftige løsninger og de yderligtgående kan godt indstille skydningen.

Hvad der tjener til gode for vore landbrug, og jo ikke mindst er en slægtsgårdsinteresse, vil ellers være, om vi nu kan opnå den balance, der gør landdistrikterne til et eftertragtet område for et personligt virke, helt ud eller på deltid med positive sidevirkninger servicemæssigt, kulturelt og folkeligt. Der er i øjeblikket en alt for bycentreret udvikling i gang med bosætning og erhvervsplacering fortrinsvis i bestemte centre. Vi har brug for spredning og tiden er inde til en mere klar landbrugslovgivning, der muliggør industri og håndværk i lokale samfund ved udnyttelse af bestående bygninger. Ødegårdene er et grimt landskabsfænomen og ikke landet værdigt.

Landbrugslovene har alt for restriktive bestemmelser og må tilpasses enhver tid, det erkendte man i 1899, 1919 og til andre tider, men hovederhvervskravet kan ikke administreres nu, og det afgørende må nu være bopælskravet, så landet befolkes, men gerne med ikke uddannede landmænd. Mange søger fra byen og denne trang til lys og luft og friere indtryk og mere folkelig kontakt, er et sundhedstegn. Lysten til dyrkning af jord er et tidens træk, som må accepteres og finde anerkendelse ved et krav om et bestemt antal hektar til ethvert hidtil benyttet landbrug. Det kan være med til at styrke familielivet og give børnene en bedre livsstart. Apropos børnene: Bør vi ikke i landbohjemmene kalde på de små langt mere bevidst, så legen kan få et særligt perspektiv, derved at voksne forklarer og aktiverer omkring dyrs og planters liv. Jeg kender til den vekselvirkning i samlivet

voksne og børn imellem, som er næsten gået tabt. Vi bør drage børnene fra parcelhuset og lejeboligen langt mere med i livet på landet. Dette skal forstås som en opfordring og kan fjerne mange misforståelser.

Dernæst vil jeg bede om at vi får sat landbrugsudnyttelsen og gårdstørrelsen til debat, for at få hæmmet en overdrevet sammenlægningslyst, ofte uden at de naturlige omstændigheder tages i betragtning. Jordfordelingskommissionerne bør både være positive og strengt vurderende, når det gælder strukturen i vore sogne. Vi har 90.000 landbrug nu, og vi bør bevare så mange som muligt, men udfra en realisme der fortæller os, at udkommet skal kunne sikres på egen grund. Heltidsbruget skal forstås bogstaveligt som et ønskemål for egentlige landmænds virke, der kan give afkast og rentabilitet, så levedoden sikres bedst muligt, men små eller store godsdannelser bør ikke efterstræbes. Selvejet og familietilfredsstillelsen er alfa og omega. Den frie bonde skal trods gældsbyrder og offentlige indgreb være fremtidens jordbruger med egen råderet – hvis vi sigter mod funktionær status for de mange, sættes både den alsidige drift og produktion, og befolkningens sammensætning på landet, over styr ved mangel på ligestilling og fri udfoldelse. Sikkerhed for udkommet kan også købes for dyrt. Endelig vil jeg bede om at vi ikke trækker drøftelsen om marginaljorden ned på et plan, der er uden forbindelse med virkeligheden. Det er muligt at andre afgrøder skal dyrkes visse steder, men her kommer det frie sortsvalg ind i billedet. Frivillighed er et absolut krav, men gerne sober rådgivning fra ansvarlige kredse.

For årtier siden lød det: »Kom om føje år, heden som en kornmark står«, og vi skal ikke letsindigt den anden vej. Mange andre tiltag kan påpeges. Lad mig nævne, at landbruget bør på landsplan og lokalt undersøge muligheden for at drage mange flere til ophold. Gården kunne være et meget mere tiltrækkende sted for ferie og kortere besøg. Turismen bør af landbruget søges fremmet meget mere. »Feriefolket til bondegården« kunne være et passende slogan, der påvirkede strømmen fra by til land – bragte forståelse og også placerede indtægter, så overlevelse og udvikling fik et nyt startskud, og den folkelige kontakt kan i det lange sigt være altafgørende for mangt og meget. Måske skulle vi i slægtsgårdsforeningen være en aktiv formidler her.

Fra vort møde i dag skal også lyde en gentaget opfordring til folkevalgte på Christiansborg og i rådhusene om nu at gøre omkring, vedrørende den beskatning, der både ved ejendoms- og formueskatter sætter folk i bekneb, så uretfærdigheden fejrer triumfer. Det nye folketing bør lægge rammerne således, at ejerstedet ikke, uanset indkomstforhold og forbrugsmulighed, får pålagt de begrænsninger og hæmninger som jordskatter og formueditto er udtryk for. Det moderne samfund kan ikke udbygges med særskatter, det bør udbygges ved indkomstbeskatning og ved opsparing, afstedkommet af stor præmiering af hensatte bundne beløb. Vi er på gale veje, når vi forsøger forældede beskatningsformer. De bør likvideres. Iøvrigt er det nu tiden at overveje en ordning, som kunne kaldes en fondsdannelse, for hver enkelt landbrug, der ønsker at få lignet skatter udfra en indkomst, der kan udjævnes over flere år. Derved kan der blive, bl. a., beløb til rådighed for investeringer mere sikkert. Andet kunne fremføres og næste gang og næste igen og igen og vil vi som slægtsgårdsfolk sige til. Måske høres vi ikke, og så kommer vi nærmere kløften – nogen taler om afgrunden, men der må vel findes en grænse, for hvad der er tilladt ifølge sund tankegang og ønsket om bedre orden på sagerne.

Vi har kampsteder i rigeligt mål for tiden, og jeg vil gerne sige, at nu gælder det mere, at vi ikke skal vende tommelfingeren nedad, men være villige til det åbne håndslag udfra gensidig forståelse. Kald det naivt at sige det sådan i en konflikternes tidsalder med selvhævdelse som første punkt, når man vil have ret, selv på andres bekostning. Vi oplever organisationssamfundet, hvor man pifter groft efter hinanden, og derfor må der peges på, at privatiseringen kan bryde den hårde linie. Vi må langt videre ved privat foretagsomhed på de oplysende, forebyggende og sociale områder, og vi må efterspørge alle der vil prøve kræfter med centralismens hårde drenge i politik og interessegrupper.

Vi må give den offentlige dominans et kvalificeret modspil. Vi må som landboere lægge mange flere personlige og selvstændige meninger og handlinger frem, gøre konkret tankevirkosomhed og forslag til en ny kraft ved at vise mod til at gå nye veje og også gamle veje. Vi må holde på alt hvad erfaringer viser hen til, og heller ikke være bange for at tilpasse os en naturlig udvikling uden spring. Her skal balancen opnås, måske under strid og modvilje, men således, at et vendepunkt ses så demokratiet og fortsættelsen får et fastere grundlag. Vi skal ikke demokratisere demokratiet væk, men vise forståelse til flere sider af det, der bredt kan erkendes som udviklende, uden at nedbryde. Jeg tror der er sagen, og her begynder så processen der rækker udover årtusindskiftet.

Livskvalitet betegner mere end noget andet den nye tids nødvendighed. Vi kan passende stræbe efter den og sænke stridsøknen i sager vedrørende det personlige, politiske og standsbetonede. Slægten er vort stædet og gården vor arv og forpligtelse, og herfra strækker sig et velvære som vi bør omsætte i et godt fællesskab præget af både fantasi og god stræben, for at sikre det vi lever på.

Beretning fra arkivet

ved Vagn Mathiasen

Arkivet har nu været i Klostergården i Ringsted et år. Det har vist sig at være en rigtig disposition, at vi flyttede til Ringsted.

Der kommer så mange besøgende, og arkivet fungerer tilfredsstillende.

Vi har desuden fået henvendelse om et samarbejde med Lokalhistorisk Arkiv i Ringsted, hvilket vi også kan få gavn og glæde af.

Der er i vinter kommet samarbejde med Landbohøiologisk Selskab, således at ca. 100 af deres udgivelser nu findes i arkivets bogsamling.

Fremtidig vil alle selskabets nye bøger blive anmeldt i vort blad »Slægtsgården« og kan af Slægtsgårdsforeningens medlemmer købes til en favørpris på 60%.

Museet i Klostergården har bedt os om at være med ved aktiviteterne i anledning af stavnsbåndsjubilæet 1988, og det har vi sagt ja til, og Bo Johansen skal i den anledning lave en gårdundersøgelse over en af Ringstedegnens gårde.

Der er i årets løb udført 26 folketællingsundersøgelser, 4 gårdundersøgelser og skrevet 8 slægtsgårdsprotokoller, og vi takker vore medarbejdere på arkivet for veludført arbejde.

Jeg vil til slut anbefale alle medlemmerne at aflægge arkivet et besøg. Det er helt sikkert, at man kan finde noget interessant, enten om sin egen familie eller om den egn man bor i, eller i de private samlinger, som arkivet er blevet betroet at passe på og Else Ransy er altid glad for at få besøg og vil være behjælpelig med at finde skrifterne frem, når I kommer.

Beretning fra bladudvalget

ved Peder Møller Frisfelt

Det er med en god portion optimisme, jeg aflægger beretning for bladudvalget i år.

Jeg piejer at begynde beretningen med, at undskylde over for medlemmerne, at bladet ofte er kommet sent og uregelmæssigt.

I år har både trykkeri og postvæsen smukt overholdt indgåede aftaler og Slægtsgården er udkommet og fordelt til de aftalte tider. Også tilgangen af artikler og stof til bladet er indgået i passende mængder.

Skulle jeg finde på noget, jeg skal beklage mig over, så er det, at medlemmerne ikke er alt for flinke til at sende billedstof til bladet. Har I billeder, gamle eller nye, som I tror har interesse for andre slægtsgårdsfolk, så send dem til bladet, skriv tydeligt navn og adresse på bagsiden og vores redaktør returnerer dem efter brug.

I årets løb skiftede vi af praktiske grunde bladets format til A4 og samtidig forsøgte vi med en ny forside, da der undertiden

må ske en vis fornyelse. Jeg må indrømme, at ikke alle, jeg har talt med, har udtrykt begejstring for fornyelsen. Men trøst jer, man vænner sig til meget.

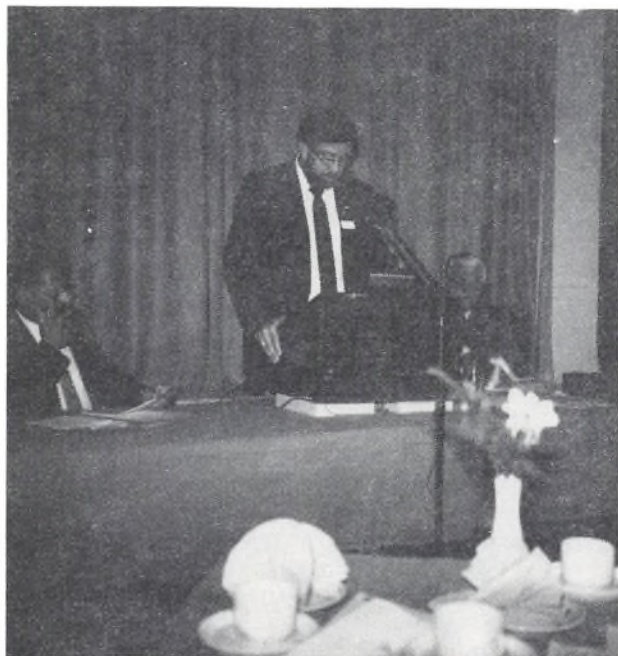
En anden ændring, jeg håber I har bemærket, og påskønner, er, at I nu får to sider mere med artikler i hvert nummer, efter at vi har strøget annoncerne og selv udnytter pladsen.

Slægtsgården har i sin 45 årige levetid haft en række dygtige redaktører, der hver på sin måde har gjort et dygtigt arbejde for bladet. Vor nuværende redaktør Ole G. Nielsen har snart virket for os et år, og jeg synes, han på smukkeste måde har levet op til de gode traditioner, og derudover har han sin personlige måde, at lave bladet på, som vi kan være glade for i foreningen, så vi håber på mange års godt samarbejde.

Meddelelser vedr. Jens og Anna Jensens Fond

Formanden for fondet – Carl Martin Christensen, MF – kunne oplyse, at der i 1986 var ydet to lån, og han glædede sig over, at fondet nu kunne yde så store beløb, at det vil kunne mærkes.

Ønsker man at vide mere om lån i Jens og Anna Jensens Fond, er man velkommen til at henvende sig til fondens formand.

Carl Martin Christensen gør rede for sin forvaltning af Jens og Anna Jensens Fond.

Alle fire beretninger blev taget til efterretning uden bemærkninger, men Vagn Mathiasen fra hovedbestyrelsen havde en bemærkning om det urimelige i beskatningen af formue. Vagn Mathiasen synspunkt er gengivet side 2.

Derefter fremlagde kassereren – Inger M. Hansen – regnskabet, og det blev godkendt uden bemærkninger.

Vedrørende budget 1987 var der ej heller kommentarer, men formanden for Haderslevkredsen – Hans Kioppenborg Skau – foreslog, at foreningen ændrer kontingent fra 65 kr. til 100 kr. Dels har foreningen haft underskud, dels udvides aktiviteterne. Landsformanden takkede Hans Kloppenborg Skau og støttede forslaget.

Nu er det hovedbestyrelsen og ikke årsmødet, der fastsætter kontingent, men årsmødet tilkendegav sin tilslutning til forslaget om kontingentforhøjelse.

Valget af revisorer blev hurtigt overstået med genvalg af Vagn Mathiasen og Peter Schou Andersen.

Der var bebudet ændringer i foreningens vedtægter, og Holger B. Juul, der er formand for lovudvalget orienterede om forslaget og gennemgik den nye og den gamle § 4. Formålet er, at få en bedre struktur i kredesene (læs: flere kredse). (Vedrørende ændringerne, er teksten gengivet side 6 i nr. 267.) Alle kunne tilslutte sig de foreslåede ændringer.

Næste år afholdes årsmødet i Hillerød efter indbydelse fra Nordsjællandskredsen. Og man kan vist godt røbe, at Nordjyllandskredsen indbyder til årsmødet i 1989.

Derefter sluttede landsformand Jens P. Petersen årsmødet med tak til dirigenten – borgmester Davidsen, for hans glimrende måde at lede mødet på.

Den næste time blev brugt på Samsø Museum i Tranebjerg.

Det er en trelænget gård, bygget af diverse dele af gamle gårde fra øen, her fik man lejlighed til at se den kulturhistoriske udstilling med indbo, husgeråd og landbrugsredskaber. I det gode vejr gav mange sig god tid i museets have.

Kl. 16.45 kørte busserne årsmødedeltagerne til deres hoteller, thi vi var overalt på øen.

Alle årsmødedeltagerne fik på værelserne en smuk hilsen fra Samsø Turistforening, idet der stod en flaske vin og en pose med kransekagekonfekt på hvert værelse. Kransekagen skulle efter sigende have smagt ganske fortræffeligt. Nærværende kulturorgans udsendte medarbejder – der ellers ikke er overtroisk – men særdeles kyndig i emner som kager og desserter, boede på Flinchs Hotel – værelse nummer 13, og der var der selvfølgelig ingen vin og mundgodt!

Festaften i Samsøhallen

Festaftenen blev en festlig aften. Grundlaget – den lækre middag – var i orden, og stemningen var i top.

Festtalen blev holdt af provst *Knud Berggren*, Besser, han sagde: »Min kone og jeg takker hjerteligt for indbydelsen til at være med her i aften, skønt vi jo slet ikke har nogen slægtsgård.

Min kone stammer fra en gård, der er totalt udstykket til byggegrunde. Min familie har haft en masse med landbrug at gøre, men vi har vist aldrig ejet jord, bortset fra en af mine forfædre, som ejede Samsø i en kort årrække for 310 år siden. Min fader var godsinspektør, jeg er præst og provst. Alligevel, så har vi jo en vældig berøringsflade sammen med Jer, forstår Jeres anliggender, deler Jeres syn og det vil vist enhver kunne forstå: omgang med kirker og præstegårde – det må jo mere end tangere Jeres interessefelt.

Kort efter 2. verdenskrig rejste en ung mand fra min kones hjemegn til USA for at slå sig ned som landmand, hvad jeg tror han er endnu.

Han skrev hjem: Herovre bygger man selv huse. Enhver, der kan slå brædder sammen med hammer og søm, han bygger huse, udhuse og den slags. Man fik af hans brev det indtryk, at derovre var det hele meget enkelt dengang. Der var ikke ret meget med tilladelser fra myndigheder. Der var vist ingen haver, hvor han var. Landbrug og lige de nødvendige bygninger. Det var alt.

Jeg tænkte da: Ja, det er jo på en måde en enkel tilværelse – i sammenligning med Danmark, for her var man jo ved at sætte hestene ud, afvandringen var i gang, og rundt omkring dukkede de store, tomme bygninger frem. Værst på de store herregårde. Her stod hestestalde, folkeværelser og domestiquefløjene tomme. Det hele hørte ligesom fortiden til – mindede om det liv, der var engang. Det skulle nu blive et vældigt økonomisk problem med alle disse gamle bygninger. Hvorfor rev man dem ikke ned? Hvorfor splittede man ikke disse pragtfulde arkitektoniske anlæg? Hvorfor glædede man sig ikke, hver gang en gammel gård brændte, så der kunne bygges en ny for forsikringssummen?

Det var der også nogle der gjorde, men det viste sig jo alligevel snart, at der var store følelsesmæssige bindinger til alt det gamle. Man kunne simpelthen ikke bare se på det på amerikansk – uhistorisk, rationelt.

For hvis det var det, der var sagen, så kunne den ene gård jo være lige så god som den anden. Det var et spørgsmål om afkast og forrentning.

Slægtsgårdstanken er jo helt uforenelig med en sådan betragtning. For hvordan I end vender og drejer det, så kommer hovedvægten til at ligge på, at her har generationer levet, arbejdet, mødt deres skæbne, taget over fra den forrige generation og overtaget en slags menneskelig forpligtigelse til: så vidt muligt at give ejendommen videre til næste generation. Arven – kunne man kalde det. Det vi har udtrykt i ældgammel tid i levnavnene, som normalt indeholder et mandsnavn eller en betegnelse for en mand (høvding) med lev bagefter. Selv Svogerslev kan føres tilbage til Svaibaharja Leifr – Svaberkrigerens »arv«. – Vi kunne såmænd godt sige »slægtsgård«.

Jo, det er et gammelt instinkt – ligesom selvejet, jo nærmest er noget instinktivt – svært at forstå for ikke landmænd, uden stærke tilknytninger til jord.

Men jeg opfatter Jeres forening som en sammenslutning, der skal varetage fælles interesser, følge med i lovgivningen under en eller anden form i nutid og fremtid – trods alle odds, som I måtte have imod Jer.

Jeg ønsker Jer held og lykke dertil, for det er et dejligt menneskeligt perspektiv, som bygger på rodfæstethed. Og jeg er klar over, at det kan være en vanskelig opgave at løse i denne kontante tidsalder.«

Efter stegen talte formanden for Samsø Landboforening – K. K. Nøhr, og han sagde bl. a.:

»I filmen om Karen Blixen »Mit Afrika«, er der en scene, hvor Karen Blixen forsøger at overtale den indfødte høvding til at lade børnene gå i skole, fordi de derved kunne blive ligeså dygtige som englænderne. Hans spørger da: »Hvad har englænderne så fået ud af det?«

Jeg er blevet bedt om, at sige noget om landbrugets fremtid. Det er en fest, og det vil være kedeligt, hvis jeg kommer til at lyde alt for pessimistisk, og det må vi ikke gerne være, når vi taler om landbrugets fremtid.

Jeg har nu alligevel lyst til at sige det samme som den afrikanske høvding »Hvad har vi fået ud af det?« Mon det var det vi havde tænkt os, da vi i sin tid påtog os gerningen som bonde i bondelandet Danmark.

Vi er ikke særlig dygtige til selv at finde på. Men vi er efter min mening dygtige til at planlægge, til at organisere og til at formidle viden og forskningsresultater helt ud i det yderste led. Er der en produktion, der ser lovende ud, varer det ikke mange år, inden danske landmænd har fanget den.

Men den fart hvormed politikerne ændrer signaler, kan det imidlertid være vanskeligt, selv med vore evner, at følge med ændringerne. Derfor er det særdeles vanskeligt at spå om fremtiden.

Der er imidlertid nogle tendenser som man uden videre kan se, er sikre. De professionelle landbrug eller heltidsbrugerne bliver større og færre. Med den stadig kortere arbejdstid vil flere og flere synes, at det ikke er nok med en parcelhushave. Der vil derfor komme en hel del deltidslandmænd. Omkring de større byer, vil de først brede sig, idet der skal være alternative beskæftigelsesmuligheder. Alle siger, der skal bo så mange som muligt på landet og i landdistrikter, men man har opgivet, at det kan være landmænd. Med den seneste landbrugslov er det erkendt, at sådan kan det ikke blive. Med den effektivitet som det nu er muligt at opnå, skal der ikke beskæftiges en ret stor del af befolkningen i produktionen og slet ikke i landbruget. Under 2% af en befolkning er nok til at skaffe føden til de 100%, og så længe der produceres mere end der kan spises, så længe vil det ikke være særligt lukrativt at producere fødevarer.

Derfor er vi nødt til at forsøge at få den overproduktion væk, og det vil komme til at gøre ondt, og jeg tror ikke, man skal forvente, at nogen vil være fredede i den situation.

Nu er det jo slægtsgårdene, der holder denne forening igang,

men også her er der oprud. Der er mange slægtsgårde, der i disse år går over på andre hænder. Formentlig er det sådan at netop i slægtsgårdene bliver der hæget om det gamle, og det er i sig selv godt nok, men man skal passe på ikke at hæge så meget, at det går hen og bliver slidt op, for så kan det godt vise sig, at den selvstændige enhed – den er endnu – ikke rækker til næste generation.

Bondekulturen kommer ikke urørt gennem de næste årtiers udvikling, ligeså lidt som den er kommet urørt igennem de foregående. Det er nostalgi at tro, at udviklingen går baglæns. Den går måske nok i nogen grad i ring, men vi havner ikke ved udgangspunktet.

Landbruget har et problem med at få sig forklaret til omverdenen, men det har vi erkendt. Vi har vel troet, at i landbrugslandet Danmark vidste man, hvad landbrug var for noget, og derfor har vi ikke ofret denne side ret megen opmærksomhed. Dette er nu ved at blive rettet, og dermed håber vi på en bedre forståelse for den måde vi tænker og handler på, når der er gået nogle år. Samtidig håber vi også på, det vil være muligt at skaffe de afløsere til de landbrug, der skal bestå, og den arbejdskraft, som skal til for at drive dem.«

Derefter holdt landsformanden – Jens P. Petersen – en tale om værtsøen – Samsø. Han sagde:

»Vi har vel næsten allesammen oplevet mange gange farten over de salte vover til øen i søen. Vi er mange, der har måttet sige – jeg kommer igen« – for bag klinerne, det travle havnemiljø og kystens flader, er der et liv præget af et mere stille virke og en eftertænksom handling. Vi ved, at det er godt at leve på øen, et mere sikkert voksested for børnene, en prioritering af arbejdet præget af forpligtelse og nytænkning – vi kan jo bl. a. tænke på den tidlige sommers frembringelse, her hvor vi er nu – og en agtelse generationerne imellem, som ikke er påvirket af de store svingninger, som byen sætter i gang, også på landet andre steder. Dette ses sted efter sted i vore øsamfund. Vi er nogle stykker, der er lykkelige for at børnebørnene vokser op dér. Sådant også når vi tænker på Samsø.

Her står tiden ikke stille, men den accelererer heller ikke, så et grundmønster for folkeligt liv går tabt. Achton Friis og Johs. Larsen har givet Samsø sin hyldest og Aalbæk Jensen og Broby Johansen med. Achton Friis taler med Kingos røst om at »man kirkesogne fem kan tælle på dit land«, »at bønderne bryder frugtbar sædeland og også købmændskaber tør drive«, »at af jordens rug og byg sig øens bonde glæder, hin flittig bondemand som her sig bedst kan nære«. I dette landets centrum lever et blandingsfolk, hvis sprogkerne er jysk, men som har øbomålernes lette tonefald. Et stærkt folk af oprindelse fra det islandske samur. Her bosatte kæmperne sig ifølge Anders Sørensen Vedel og århundreders tilgang af købmændsfolk satte i gang. Samsingerne blev driftige folk, og sådan er præget stadig.

Årsmødedeltagerne modtages på Mosegård af Gjertrud Kjær sammen med sønnen Henrik Holm Kjær og hans Majbritt.

Det er skønt, at Danmark er et øsamfund mere end de fleste andre lande, fordi vore øer er levesteder med impulser i mange retninger og med skønhedsindtryk der gør, at vi søger dem glad og gerne. De ligger der som fastholdere og fornyere af grundtonen, hvad enten det gælder det praktiske og daglige eller det rolige aftræk under udviklingens gang hen over det mere værdiladede, som vi henter fra kirke, skole og kultur. Og sådan også når vi tænker på Samsø. Vi hylder da i aften Samsø, vi hilser samsingerne og vi takker for at den dygtighed og nyttevirkning som kendetegner øens vågne liv. Vi adresserer vor hyldelse til alle tilstedeværende samsingere og vi drager herfra lykkelige over at have været her.»

Festmiddagen sluttede med et par underholdende indslag, først af »Slægtsgårdens« forhenværende redaktør Hans Hviid, der læste op og dernæst af hovedbestyrelsesmedlem Torp Friis Møller, som fortalte historier.

Slægtsgårdsforeningens årsmødefest er en fest for hele familien, og festdeltagerne talte 4 generationer. Ældste deltager var iøvrigt fhv. gårdejer Lars Nielsen, Gudme – 92 år, og yngst var Marie Kloppenborg-Skrumsager, Sjølundgård – 10 år.

Udflugten

Torsdagens udflugt på Samsø begyndte i Besser kirke, hvor provst Berggren forrettede morgenandagten. I sin korte prædiken tog han udgangspunkt i Karen Blixens opfattelse af menneskets orientering frem og bagud.

Derefter gik eller kørte vi til Besser præstegård, hvor Doris og Knud Berggren gæstfri havde åbnet deres hjem, den mere end 200 år gamle præstegård.

I Besser blev busserne forsynede med lokale guides. I den bus, hvor nærværende beskrivende medlem af foreningen havde taget ophold, hed guiden Jens Oluf Sørensen og hans viden om øen var enorm, og det er det, som han ikke ved, der er værd at vide om Samsø.

Bl. a. fortalte han, at på Samsø ejede bønderne gårdens bygninger, have og toft, det var kun agermarken, der var fæstet.

Selskabet kørte fra Besser til Ballebjerg og Issehoved. Det samlede indslag var Nordby, hvor vi fik frokosten. På Mosegård, hos Gertrud og Holger Kjær, var det første man bemærkede de høje brændestakke, derefter blev man måløs over, at der endnu findes firelængede bindingsværksgårde med stråtag, der fungerer som landbrug. Gården er bygget i 1804 og Holger Kjær fortalte om gårdens historie.

Gårdejer Holger Kjær fortæller om Mosegårds historie.

Udflugten sluttede midt på eftermiddagen med besøg på Brattingsborg, hvor godsejer Anders Danneschiold Lassen fortalte om godsets historie og om hovedbygningen.

Overforvalter Jørn Nissen gav derefter en interessant oversigt over landbruget på Brattingsborg. Foruden Brattingsborg drives der 5 andre gårde under ét. Det samlede areal er 2377 ha, heraf dyrkes de 1063 ha med korn, ærter, raps og græsfrø samt solbær. Godset beskæftiger ialt 17 mand.

Overforvalter Jørn Nissen (t.v.) og godsejer Anders Lassen svarer på spørgsmål.

Overforvalteren fortalte også, at det er imponerende, at de gamle længer fra 1880'erne er bygget så store, at de kan bruges endnu.

Jens P. Petersen afslutter årsmødet udflugt, med tak til værterne og deltagerne.

Så takkede Jens P. Petersen alle og afsluttede årsmødeudflugten. Jyderne og fynboerne kørte til Selvig, mens sjællænderne, der havde en senere afgang fra Kolby Kås, kørte en tur ad andre veje og sluttede med at se Vesborg voldsted og fyr i det allerbedste solskin.

OGN

PS.

Fra årsmødet underside

To små begivenheder skal berettes i al fortrolighed.

– Da vi stod ved Mosegård, opdagede en af årsmødet yngre damer, at hun, på grund af det gode vejr på Samsø, rent havde glemt sin emballage på Nordby Kro. Som det altid hjælpsomme menneske Carl Martin Christensen er, tilbød han flux at køre til Nordby for vort medlem, hvor frakken stadig hang.

På færgen hjem til Sjælland, kunne man pludselig høre formand for Sjælland-Syd – Meta Larsen, der gik rundt i restaurationen og skålede farvel med sine frænder, sige noget om, at hun var ved at være fuld. En oprigtig sjæl ytrede da, at det var bedre at være fuld end dum, det varer ikke ved! Og Meta replicerede straks: Jo, det kan jeg fuld-stændig tilslutte mig!

Velkommen til nye medlemmer:

Gårdejer
Kristian Andersen
»Stensbygård«
Dallundvej 78
5471 Sønderø

Fru
Karen M. Skov Hansen
Slotsvænget 29
4200 Slagelse

Fru
Lene Præstholt Buchwald
Ørslevvej 7
Vedskølle
4230 Skælskør

Gårdejere
Anne og Mogens Stenbæk
Åmosegård
Skellingsted
4440 Mørkøv

Fr.
Grethe Olsen
Ådalen 20
Pederstrup
4700 Næstved

Gårdejere
Karen og Jørgen Rossen Nissen
Søderupvej 20
Søderup
6230 Rødekro

Gårdejere
Lone og Kaj Lauritzen
Sofiedalsvej 52
Sofiedal
6330 Padborg

Gårdejer
Matthies Matthiesen
Slogherredsvej 75
Bylderup
6372 Bylderup Bov

Bibliotekar fr.
Anne-Grethe Albæk
Harehøjen 6
8800 Viborg

Gårdejer
Godik Godiksen
»Tårupgård«
Binderupvej 19
Vokslev
9240 Nibe

Gårdejer
Peter Pontoppidan Frifelt
Frifeltgaard
Frifeltvej 6
6870 Ølgod

Gårdejere
Aase og Jacob Larsen
Hallelevvej 33 A
Hallelev
4200 Slagelse

Gårdejer
Gertrud Holm Clausen
»Brydebjerg«
Vejrhøjvej 9
4540 Fårevejle

Gårdejere
Tove og Svend Andersen
»Birkemosegård«
Oddenvej 165
4583 Sjællands Odde

Gårdejere
Katrine og Fester Festersen
Felsbæk Teglgård
Varnæsvej 375
6200 Aabenraa

Gårdejer
Catrine Clemmensen
Smedagervej 39
Smedager
6392 Bolderslev

Landmand
Per Andersen
Mommarmark Avlsgaard
Svennesmølle 2
6470 Sydals

Gårdejer
Niels Chr. Christensen
»Hellebjerg«
Hellebjergvej
Vang
7700 Thisted

Gårdejer
Jens P. Håse
Grydestedvej 55
Tyrrestrup
9240 Nibe

Gårdejer
Niels Holger Fisker
Mosegaarden
Nøragervej 3
Gelstrup
9240 Nibe

Gartner
Ernst Winther Hansen
Korsbjergvej 3 A
Grydsted
9240 Nibe

Gårdejer
Lars Lyngby
Vokstrupvej 76
9240 Nibe

Fhv. borgmester
Johs. Lyshjelm
Holtenevej 4
4230 Skælskør

Gårdejer
Johs. Plesner Petersen
»Akselvedgaard«
Rønnedevej 4
4683 Rønnede

Gårdejere
Elly og Gunner Hæsum Nielsen
Vårstvej 95
9260 Gistrup

Gårdejer
Niels Peter Hansen
»Bakkegaard«
Oddenvej 200 B
4500 Nykøbing Sjælland

Gårdejer
Børge Kirchheiner Johansen
Ballevej 16
4735 Mern

Gårdejere
Birgit og Jørgen Bondehøj
Østervej 66
4840 Nørre Alslev

Gårdejer
Rasmus Knudsen
Lindevej 7
5750 Ringe

Gårdejere
Mariane og Peter Hansen
Kværngaard
Vester Sottrup
6400 Sønderborg

Gårdejer
Erik Nielsen
Bakkegaard
Trimmelbanken 9
Træden
8740 Brændstrup

Gårdejer
Janus Staun
Lyngbjerggaard
Vokslev
9240 Nibe

Husmand Ulla Larsen og
proprietær Jens M. Christiansen
»Højlungsgård«
Galbjergvej 22
5882 Gudum

Peter Laursen
Grydstedvej 61
9240 Nibe

Gårdejer
Lars Christensen
Nørholm Bygade 16
Nørholm
9240 Nibe

Gårdejer
Frode Staun
Klæstruplund
9240 Nibe

Gårdejere
Else Lunde og Jørgen E. Jensen
»Hvidelykkegaard«
Drusbjergvej 2
Overby
4583 Sjællands Odde

Gårdejere
Inger Marie og Steffen Hvelplund
Højsholmvej 10
5591 Gelsted

Gårdejere
Krista og Arne Jeppesen
»Hestehavegaard«
Teestrup Overdrevsvej 1
4690 Haslev

Gårdejer
Aage Elkjær
Bustedgaard
Nebelvej 30
9530 Støvring

Gårdejer
Bente Søndergaard Pedersen
Lundevej 62
Grydsted
9240 Nibe

Gårdejere
Annelise og Theodor Paulsen
Kirkevej 113
6360 Tinglev

KRONIK

Hvad er en hjemmetysker?

af Torp Friis Møller, Årslev

I Sønderjylland er ordet hjemmetysker et kendt begreb, men i det øvrige Danmark er man ofte temmelig uforstående over, hvad det egentlig betyder.

Sagt meget firkantet: den almindelige hjemmetysker er en ganske almindelig sønderjyde af samme blod og af samme slægter med dansk som dagligsprog, men med tysk sindelag. Derfor kan man med god grund spørge, hvorfor fik en del sønderjyder i tidligere generationer tysk sindelag, og hvornår fik de det?

Blandt det tyske mindretal i Sønderjylland findes der selvfølgelig en del efterkommere efter regulært indvandrede tyskere sydfra, og blandt disse findes de udprægede tyske navne. Til byerne er der indvandret ikke så få tyske indbyggere gennem de sidste 5-600 år, men det gælder hele Danmark, og ikke mindst København. Til landdistrikterne i Sønderjylland er den tyske tilvanding derimod ret begrænset, og først efter de slesviske krige i 1848 og 1864 er der så mange, at de overhovedet kan måles i procenter.

Nationalt sindelag har derimod meget lidt med blod og afstamning at gøre, idet adskillige af de tilvandrede for længst har følt sig som fuldt integrerede danskere. Som et eksempel kan jeg anføre en lille hændelse for mange år siden. Den nu afdøde, forhenværende direktør for Hedeselskabet Frederik Heick var i sin tid forsøgsleder på St. Jyndevad forsøgsstation. Han har selv fortalt mig, at han en gang var inviteret som taler ved et fælles dansk-tysk møde, og da han skulle indlede sit foredrag, begyndte han med følgende bemærkninger til den anden taler. »Se – det er jo nu en gang en skæbnens ironi, at jeg, Frederik Heick, med det ærketyske navn og med hele min fædrene familie fra området ved Lybæk skal stå og forsvare de danske synspunkter, mens du Peter Lauritsen med det gode danske navn, skal forfægte de tyske standpunkter, selv om hele din familie er fra Varde området.«

Set med danske øjne skete en af de virkelige store fejltagelser ved Kong Valdemar Sejrs død i 1241, da han overgav hele Sønderjylland til sin holstenske gifte søn Abel som fuldt arveligt hertugdømme. Da Abel, uanset at han blev anset som formodet brodermorder, blev konge over hele Danmark, levede han kun i to år, hvorefter han dræbtes af friserne. Med arveretten i hånden sad nu hans dronning Mechtilde tilbage som hertuginde og som formynder for sine børn, som den reelle hersker af Sønderjylland, og herved begyndte dette område for altid at falde ud af rigets helhed. Mechtilde pantsatte hurtigt det egentlige Sydslesvig, landet mellem Danevirke og Ejderen til sin holstenske slægt, for ret hurtigt at overlade dem det til evig arv og eje.

Herved opstod muligheden for den indtrængende holstenske adels ekspansion og med dem fulgte tysktalende embedsmænd både i administration og kirke, og dertil kom også til byerne tyske købmænd og håndværkere.

Op gennem århundrederne opstod herved over hele Slesvig en tysktalende overklasse over for en dansktalende bondestand og underklasse. Alligevel holdt det danske sprog stand meget længere end man kunne have forventet, også selv om der ikke blev rørt en finger fra dansk side for at bevare det.

Den eneste, der prøvede på det, var Christian II, men ham spærrede man jo inde.

Når det overhovedet tog så lang tid, skyldtes det, at man fra tysk side i Reformationsstiden udskiftede det plattyske nordtyske lavlandssprog ud med det sydtyske højlandssprog, og så længe skolerne var så elendige, som de var, holdt det danske almuesprog stand, og det var først særlig efter en tysk skolereform, at det store sprogskifte skete, og særlig i perioden 1790-1830.

Torp Friis Møller.
Formand for Slægtsgårdsforeningen Åbenrå og Sønderborg, fhv. ejer af Årslevgård og aktiv historiker.

Fra dansk side holdt man sig stadig passiv, selv i kongehuset taltes overvejende tysk. Regeringsbygningen i København var delt i et dansk og et tysk Kancelli, og alle love for Slesvig blev udstedt på tysk fra det tyske Kancelli i København, foruden at al korrespondance begge veje foregik på tysk. Da de almindelige borgere ikke forstod det tyske sprog, opstod der på et meget tidligt tidspunkt i Slesvig en stor og stærk tysktalende advokatstand, og endda længe før der overhovedet kunne uddannes advokater i Danmark. Disse advokater måtte skrive og oversætte al korrespondance for almindelige borgere.

Lovgivningen blev også anderledes i Slesvig. Den gamle Jyske Lov fra 1241 var hovedgrundlaget, men i stedet for at bruge nyere danske love, blev denne suppleret med slesviske særlove og efterhånden også dele af tysk lovgivning. Efter Reformationen blev det tyske sprog også almindeligt i kirkerne. Kun i landdistrikterne i Nordslesvig var prædikenen overvejende på dansk. Det blev lov, at kun præster, der havde været mindst to år på Universitetet i Kiel kunne få ansættelse i Slesvig. Dette Universitet blev senere under historikeren Dahlmann udklækningscenter for den ideologiske del af slesvigholstenismen. (Dansk mundheld: Løgn er også en videnskab, sagde fanden, han studerede ved universitetet i Kiel.)

I de første mange hundrede år betød kultur og sprog også kun lidt. Det var den patriotiske tidsalder, og her var det månden eller personen man fulgte, enten han nu havde rang af Konge, Kejser eller Hertug.

Først op i 1800-tallet efter Napoleons fald opstod nationalitetsfølelsen som en løbeild over hele Europa. Enevældskonger faldt på stribet, og de nye idéer kom til os syd fra, nu sad slesvigerne pludselig som en lus mellem to negle på grund af de politiske forhold, og i den nye situation blev det nu pludselig kultur og sprog, der blev det afgørende. At komme ind på detaljer i den spegede situation, der nu opstod, vil føre alt for vidt, kun vil jeg nævne, at det senere klimax blev de slesviske krige.

Disse slesviske krige skabte i Danmark den nationalfølelse og nationsbevidsthed, der endelig dæmmede op for de tyske strømninger, der næppe havde standset ved Kongeåen, men snarere havde et direkte sigte mod Hovedstaden, og hvis den ikke var blevet standset, nok senere havde fået statspolitiske følger.

I denne omvæltningsperiode opstod der i Slesvig fire forskellige fløje.

1. Dem, der valgte side for Danmark, og de var bedst organiserede i den nordligste del, det gamle Haderslev amt.
2. Den ultrakonservative tyske fløj, der sluttede op om Hertugen af Augustenborg.
3. De egentlige Slesvigholstenere, som var under indflydelse af Universitetet i Kiel og under anførsel af tyske akademiske kredse krævede selvstændighed.
4. Gammelslesvigerne.

I dag kalder man området syd for den nuværende grænse for Sydslesvig, og det nuværende danske område for Sønderjylland, men set med historiske øjne er begge dele lige ukorrekt. Både navnet Sønderjylland og Slesvig dækker nøjagtig samme område, nemlig landet mellem Kongeå og Ejder, og begge navne er lige danske. Sønderjylland er det ældste, men her er det upraktisk at koble noget på som nord eller syd. Når man kalder landet syd for den nuværende grænse for Sydslesvig, dækker dette område i virkeligheden både syd og mellemslesvig, og så er det i grunden temmelig ulogisk ikke at kalde det nuværende danske område for nordslesvig.

I 1864 gik sproggrænsen lige syd for Flensborg og lige nord for Højer, men Flensborg blev i prøjsertiden stærkt påvirket af tilflytning i forbindelse med industrialiseringen.

Jeg vil nu kun holde mig til den nuværende del af Sønderjylland, altså nord for grænsen og her nærmere omtale Gammel-slesvigerne.

I begyndelsen omkring 1840-48 var de måske det tavse flertal, men ingen har nok virkelige brugbare tal herpå. Som arv fra århundreders politiske forhold med hertugdømme o.s.v. havde de vel nok ønske om en vis selvstændighed, men de var alligevel tro mod den danske konge.

De to midterste tyske fløje måtte jo til sidst smelte sammen, og de blev således fædre til hjemmetyskerne, men først da Bismarck i 1867 lagde hele Slesvig ind under Prøjsen, og brutalt fejede Slesvigholstenerne med deres søde drømme om selvstændighed til side, begyndte den virkelige modningsproces, og nu måtte Gammelslesvigerne endelig ud af busken og bekende kulør.

I hele dette virvar med at vælge side, kom skellet ofte til at gå tværs igennem familier og slægter, og selv i søskendeflokke gik man hver til sin side, og valget blev ofte afstedkommet af rene tilfældigheder.

National indpiskning fra begge sider skabte hurtig holdmentalitet, og kløften uddybedes hurtigt. Manglende viden gør, at mange nuværende tysksindede sønderjyder som oftest er af den opfattelse, at deres slægt i århundreder har været tysk, lidt slægtsarbejde kunne hurtigt få dem på andre tanker.

I det hårde pres under prøjserne med alle deres småligheder, lærte hovedparten af nordslesvigerne hvor moderlandet var, og blandt hvilken mentalitet man bedst hørte hjemme. Mine forældre har dog fortalt mig, at i det daglige liv ude i de små landsbyer, var der ingen større rivninger mellem dansk og tysk, kun i forbindelse med valg, jordkamp og slige ting kom gemytterne i kog.

I slutningen af 1920'erne var forholdet mellem dansk og tysk allerede stærkt afdæmpet, men i nazitiden gik det ofte hårdt til. Som medlem af en blandet familie er jeg opvokset i endeløse hårde diskussioner. Men her kom vore tyske medborgere virkelig i klemme, for nu måtte de simpelthen til at studere slægten for at kunne bevise, at de nu også var arier.

Disse forhold bevirkede, at man fra dansk side mente, at så kunne vi på samme måde bevise, at også vi havde rod og dansk rod i vor hjemstavn.

Det var faktisk dette initiativ, der var med til at forårsage starten af Dansk Slætsgårdsforening i 1941.

I dagens Sønderjylland lever det danske flertal og det tyske mindretal fredeligt side om side. Tyskerne taler nu om zweiströmlichkeit (tostrengethed). Den almindelige hjemmetysker er derfor en helt almindelig sønderjyde, hvis bedste- eller oldeforældre af een eller anden grund havnede i den slesvigholstenske lejr, og ved dennes fald blev i den tyske.

De er derfor vore folkefæller med samme sønderjyske dialekter og samme vaner og folkekultur, og de ønsker ikke at bryde samkvemet med deres danske naboer, hverken socialt, selskabeligt eller økonomisk. Ved folketingsvalg deltager langt de fleste og stemmer på danske partier, har de selv kandidater opstillet ved lokalvalg, stemmer de på dem, de har deres egen landboforening Hauptverein für Nordschleswig, men i samarbejdet i andelsforetagender er man de fleste steder nået frem til, at det er manden og ikke hans nationale indstilling, der tæller. I dag

hader hjemmetyskeren ikke Danmark, men han har stadig en væsentlig del af sine interesser vendt mod den vesttyske stat.

Torp Friis Møller

Efterskrift

For at prøve på at forklare hjemmetyskheden var det nødvendigt at dykke lidt ned i den slesviske historie, men derved kommer jeg desværre til at lade uhyre mange aspekter ligge. For noget mere kompliceret end den slesviske historie findes næppe, den er svær at forstå, og endnu sværere at forklare. En dansk helstat, der gik til Hamborg, og et historisk Danmark til Ejderen, dertil et blodsmæssigt folkeskel omkring Danevirke og endelig i 1920 et sprogskel, der stort set gik ved den nuværende grænse, det var vilkårene.

Før 1800 gjaldt kampen om Slesvig for Danmark at få det indlemmet i det danske rige, og for den holstenske adel med al magt at forsøge at undgå det. Og denne kamp drejede sig ikke om menneskesjæle, men kun om penge, magt og opretholdelsen af opnåede privilegier.

Slesvig og Holsten regeredes af et slags regentskabsråd med konge og hertuger i forsædet, men med den overvejende magt placeret i et ridderskab med en mindre inderkreds valgt blandt godsjerne. I Slesvig var i 1700-tallet endnu ca. 110 godser, hvoraf kun de 9 lå i de nuværende Sønderjylland, dette forhold kom også til at få betydning. De tre fraktioner Konge, Hertug og Ridderskab var en evig trekant, hvor der altid var to mod een, men med skiftende partnere, og hver gang en dansk konge endelig havde chancen, enten døde han på et uheldigt tidspunkt, eller også blev han tysk gift og snakkede fra det af sine holstenske rådgivere og holdt ham så tiden blev forpasset.

Hvad sprogekampen angår, blev der først sat ind ca. 1851-52 for alvor, men da var det for sent, og den tid man fik blev for kort.

I dag er der nok kun få danskere, der er klar over, at i 1864 mistede vi i realiteten 2/5 af befolkningen og her iblandt Flensborg, der op igennem århundrederne altid havde været Danmarks næststørste by, og at den var den eneste slesviske by, der altid havde været under konge.

Torp Friis Møller

Arbejdet giver helse

Jens P. Petersen har her samlet nogle tanker om arbejdet, sammenstykket fra foredrag og læsning:

Freud skal have sagt, at der er to ting i livet der betyder noget: Arbejde og kærlighed. Og spørgsmålet bliver så, om mangel på disse ting skaber mindre trivsel eller ødelægger vor helse. Er det f. eks. ødelæggende fysisk og psykisk? Der er ingen, der ved noget sikkert om dette, men mange vil nok synes, at manglende arbejdsaktivitet er nedbrydende. Arbejde er sikkert vigtigt for os langt udover det udkomme det giver økonomisk.

1. Arbejde betyder en tidsramme i livet, en slags struktur som de fleste priser. Vi er jo vaneskabninger, der trives bedst med faste rytmer.
2. Arbejde betyder et fællesskab med andre. Det indebærer at erfaringer og indtryk deles med andre - det fører til kontakt og dialog.
3. Arbejde sammen med andre betyder også at man fornemmer mål som rækker udover en selv. Man bliver en del af en helhed, et fællesskab.
4. Arbejde giver status og position, det vil sige identitet. Og mangel af arbejde kan give glemsel, følelse af ikke at betyde noget og derpå tab af selvfølelse.
5. Arbejde er aktivitet, handling og viser en kompetance. Mange har et stort behov for at demonstrere, at de duer til noget, kan noget.
6. Arbejde modvirker dagdriveriet der fører til mindre trivsel og ringere selvrespekt. Hvis man keder sig kommer tomheden og tristheden. Og så resignerer man og henfalder og får mindre gode livsvaner og særpræget adfærd. Og da kan alkohol blive en fristelse.

- Arbejdet er ikke bare en kilde til indtægt, det har stor betydning for trivsel og velvære - befordrer sundheden.

Nyt fra kredsene:

Himmerlandskredsen

Slægtsgårdsforeningen har fået ny kreds – Himmerlandskredsen. Kredsen er dannet efter initiativ af formanden for Nordjyllandskredsen – Peter Bentzen, da man følte, at Nordjyllandskredsen var for stor – rent geografisk.

Først havde man et møde i Støvring, hvor man besluttede sig for at arbejde videre med idéen, og i maj var der stiftende generalforsamling.

Først fortalte folketingsmedlem Carl Martin Christensen om Dansk Slægtsgårdsforening, som hans fader havde været med til at stifte i 1941. Derefter om foreningens arbejde for at lette generationsskiftet og til sidst om sit syn på landsbyernes muligheder.

Forstander O. K. Nielsen, Lundbæk Landbrugsskole, som var aftenens vært, fortalte om Lundbæk fra herregård til landbrugsskole.

Bestyrelsen for den nye slægtsgårdsforening består af:

A. C. Winther Hansen, Trillebakkegård, Grydsted,
9240 Nibe. Tlf.:08 35 16 03.

Jens P. Sørensen, Øster Hornum.

Lauritz Søndergaard, Ellitshøj.

Kirsten Holm Pedersen, Løgstør og

Niels Hjort, Randrup.

(I skrivende stund har bestyrelsen endnu ikke konstitueret sig.)

Åbenrå og Sønderborgkredsen

Slægtsgårdsmøde i Slogs Herreds Hus torsdag den 26.3.87

Mødet var arrangeret som et ekstramøde i et område af det gamle Tønder amt, hvor foreningen har meget få medlemmer. Derfor var det med spænding, vi afventede deltagerantallet, da mødestedet lå langt fra vore stærke områder, og vejr og føre ikke var det allerbedste. Der mødte godt 40 deltagere, og der tegnedes 5 nye medlemmer og flere ville overveje det. Der påtænkes afholdt møde i denne vestlige del hvert år, skiftende mellem sommer og vinter. Mødets emne var: *Er det moderne landbrug så miljøvenligt, som det får skyld for*, og i forbindelse hermed stillede formanden Torp Friis Møller følgende spørgsmål: Hvis man i landbruget holder sig loven om det aftagende merudbytte efterrettelig og alle danske landmænd holdt sig nøje til de forsøgmæssige optimale udbytter, hvordan ville dette skønnes at påvirke: gødningsforbrug, økonomi, produktion og udvaskning?

Hvad kunne danske landmænd iøvrigt med rimelige midler gøre for at gavne såvel landskab som fauna?

Aftenens taler var forstander Lorens Hansen fra statens forsøgsstation i St. Jyndeved. I opdrag fra Miljøministeriet har denne mand bl. a. arbejdet med registrering af udvaskning af kvælstof fra såvel ler- som sandjorder siden 1974. Forstanderen svarede – nej – til første spørgsmål, idet han på overhead viste en lang række plancher fra såvel målinger, forsøg, beregninger samt NPO plan. Som konklusion af det fremlagte med forklaringer kan jeg nævne, at det brede folk efterhånden har fået den misforståelse gennem vore massemedier, at når man blot halverede gødningsforbruget, ja så halverede man også udvaskningen, men intet var mere fejlagtigt, tværtimod kunne dette føre til brug af andre plantearter, der ikke krævede tilførsel af kvælstof, men selv forsynede sig fra luften, og dette kunne tværtimod komme til at forøge udvaskningen. Endvidere nævnte han, at kunstgødning faktisk var det man havde bedst styr på, da det som regel kun blev brugt til planter i vækst. Kun ved ekstremt

overgødsning steg udvaskningen af nitrater, mens de ved reduktion i normale tilførsler ingen fald viste. Lorens Hansen understregede derimod, at faren ved for store udvaskninger lå i husdyrgødningen.

Overgang fra fast gødning til gylle havde givet store lettelser, særlig i de store koncentrerede husdyrbrug på det arbejdsmæssige område, men opbevaringen af gylle og håndtering og udbringning af den var meget kompliceret og kapitalkrævende i et omfang, der ikke altid stod i et rimeligt forhold til gødningsværdien. Udvasningen til havmiljøet af kvælstoffer fra landbruget, anså han som værende af mindre betydning.

Derimod kunne der på længere sigt blive tale om fare for rigelig udvaskning til grundvandet på de lette jorder, der havde en høj grundvandstand. NPO handlingsplanen mente taleren godt kunne gennemføres på længere sigt, blot man fik en rimelig tidsperiode dertil.

Efter foredraget var der god spørgelyst, som Lorens Hansen besvarede.

Efter kaffen fortalte Torp Friis Møller om slægtsgårdsforeningens start i 1941, dens virke og tilslutning op gennem årene, og endvidere omtalte han slægtsgårdsbladet og de andre aktiviteter, foreningen kunne stille til rådighed for medlemmerne.

Torp Friis Møller

Sommermøde med generalforsamling

Slægtsgårdsforeningen for Åbenrå og Sønderborgkredsen samt medlemmer fra Tønderområdet indbydes til det årlige sommermøde med generalforsamling – onsdag den 17. juni. Man mødes kl. 19.00 ved Ormstoft, og fhv. gårdejer Christen Jacobsen giver en lokalhistorisk oversigt over landsbyerne Ulkebøl og Kær. Så kører man over Kær-halvøen og ser en del minderige steder, men også husmandsstederne, der blev udstykket i 1925 fra Rønhave.

Kl. ca. 19.45 er vi ved Rønhave, hvor forstander Hans Jepsen viser rundt på forsøgsstationen.

Turen går videre forbi Skovhus og kl. 21.00 samles man i Ulkebøl forsamlingshus.

Efter kaffen generalforsamling, hvor man skal tage stilling til navneændring til »Slægtsgårdsforeningens kreds for det sydlige Sønderjylland«. Efter generalforsamlingen fortæller forstander Hans Jepsen om Rønnaves historie.

Vejle amt

Sommerudflugt tirsdag den 16. juni.

Foreningen besøger herregården Tirsbæk, hvis hovedbygningens ældste fløj antages opført i 1540. Avlsgården er et karakteristisk barokanlæg fra 1740'erne, som også er værd at se på.

Århus amt

Dansk Slægtsgårdsforening i Århus amt har i lighed med tidligere år sammen med Slægts- og lokalhistorisk forening for Nørre-, Sønder- og Mols Herreder *sommerudflugt* den 20. juni til Øm Kloster, Sct. Sørenskirke i Ry og træskomuseet. Udflugten slutter på Gl. Ry Kro.

Smedemester Søren Bach viser rundt og fortæller.

Henry Slemming

Nordjyllandskredsen

Sommerudflugt søndag den 21. juni.

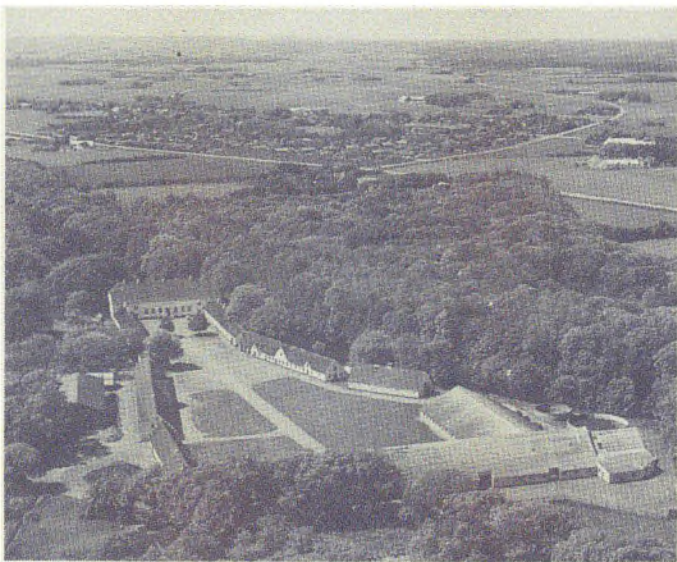
Kredsen afholder sommerudflugt til herregården Birkelse. Kl. 14.00 tager godsejer, hofjærgemester Erik Skeel imod, og der fortælles om godsets og slægtens historie. Kl. 16.00 fortsætter man på Birkelse Kro med kaffe og efterfølgende generalforsamling.

Birkelse er Vendsyssels største gods med 2702 ha. Herregården har tilmed Danmarks største gårdsplads.

Hovedbygningens ældste del er fra omkring 1555. Efter en brand i 1825 blev hovedfløjen bygget længere og der opførtes to sidefløje.

Birkelses historie fortaber sig i den tidlige middelalder, da det var krongods. I 1300-tallet kom godset under Vitskøl kloster, og blev afbrændt af Skipper Klemen i Grevens fejde.

I 1540 blev Birkelse et gods i privat eje, først rigsråd Galt, og siden 1656 har gården været i slægten Skeels eje.

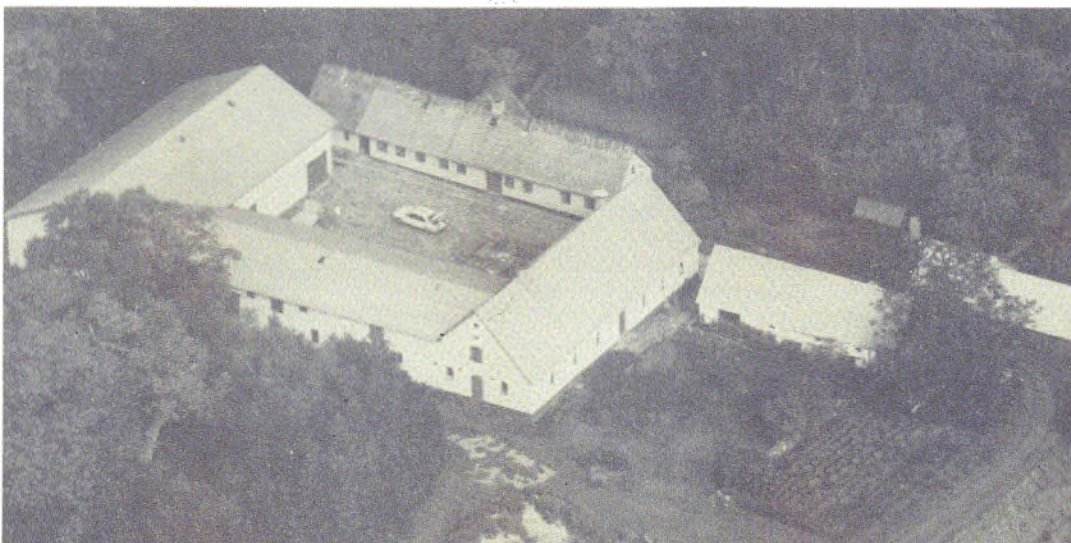

Birkelse hovedgård, der er målet for Nordjyllandskredsens sommerudflugt.

Fynskredsen

Sommerudflugt lørdag den 27. juni.

Kl. 10.30 mødes man ved Johannes Larsen Museet i Kerteminde. Om eftermiddagen besøger man »Selleberg«, hvor Bodil Hvenegaard Lassen vil vise rundt og fortælle om gården.

Byøsterlanggård matr. nr. 16 i Høve.

Gården har været i slægtens eje siden 1776, og den nuværende ejer er 6'te generation på gården. Indtil 1859 var den fæstegård under Holsteinborg, men blev så købt fri, og givet til Hans Christensen som fædrearv, idet hans moder giftede sig 2. gang og rejste til Næstved. Gården blev indtil 1970 drevet med svin og køer, men har siden været bortforpagtet en årrække og drives nu med maskinstation.

Haderslevkredsen

Udflugt til Mandø den 9. juli.

Turen foregår med traktorbus fra parkeringspladsen ved Ungdomsskolen i Vester-Vedsted kl. 18.15.

På Mandø skal vi se kirken, hvor Peder Hjort fortæller om øen.

Vi skal besøge den ornitologiske samling, bestående af 300 fugle, alle fundet på øen.

Og vi skal se Mandøhuset, der er et skipperhjem fra 1831.

På Mandø slutter vi af med kaffe og vi skulle være tilbage i Vester-Vedsted kl. 23.00.

Hans K. Skau

Nordsjællandskredsen

Den 3. august har Nordsjællandskredsen udflugt.

Kl. 13.30 mødes vi på parkeringspladsen ved Ledreborg. Her ser vi parken og slottet. Derefter drikkes kaffe i Schweizerhuset og så besøger vi Historisk Arkæologisk Forsøgscenter, Herthadalen.

Kl. 17.30 besøger vi Lyngby Landbrugsskole, hvor vi – efter rundvisning – spiser middag.

Lolland-Falster

Udflugt til Langeland den 29. juli, med besøg på Skovsgård, hvor Langelands Museum har en vognsamling, Tranekær Slot og Annesgården i Skrøbelev, hvor Ida og Tage Andersen er 7. generation.

Sjælland-syd

Halvdagsudflugt den 2. juli.

Man mødes kl. 13.00 på Byøsterlanggård, Kragevej 3, Høve.

Man finder lettest gården ved fra Dalmose at køre ad Lundsgårdsvej og videre ad Marbækvej. Ved en ældre hvidkalket gård – Krøllausgården, drejer man fra ad Kragevej.

Her fortæller dyrlæge H. K. Jensen om sin gård, dens historie og historier.

Derfra kører vi til Slagelse Lystskov, hvor vi drikker kaffe i Arnehavehus.

Så fortsætter vi gennem skoven ad den gamle kongevej til Valdemarskilde, hvor godsejer D. F. de Neergaard tager imod.

Dagen slutter med spisning og dans på Arnehavehus.

(BEMÆRK adressen på gården i Høve. I fru Meta Larsens brev er der angivet en adresse, som er i uoverensstemmelse med de faktiske forhold.)

OGN

Foredrag fra Landbohistorisk Selskab

Da mange af »Slægtsgården«s læsere også er engageret i andet historisk og organisatorisk arbejde, bringes her fortegnelsen over foredrag, der tilbydes af Landbohistorisk Selskab.

Foredragene rekvireres ved henvendelse til den ønskede foredragsholder eller til Landbohistorisk Selskab, Hestehaven 3, 5260 Odense S. 09 12 10 30 (8.00-16.30).

Honorar og rejsegodtgørelse i overensstemmelse med Folkeuniversitets takster, eller efter aftale med den enkelte foredragsholder.

Landbohistorisk Selskab er i et vist omfang leveringsdygtig i andre, beslægtede emner, og man kan altid henvende sig hos Selskabet og få uddybende forklaring på de enkelte foredrag.

Landinspektør Svend Balslev, Kildevældsvej 16 A, 2830 Virum:

1. Matriklen af 1844.

Lektor, mag. art. Claus Bjørn, Ragnesminde Allé 38, 2600 Glostrup:

1. Bønderne og Landboreformerne.
2. Andelsbevægelsen i dansk landbrug. – Et historisk perspektiv.

Lektor, cand. mag. Jacob Buksti, Institut for Statsvidenskab, Århus Universitet, 8000 Århus C.

1. Et enigt landbrug?
2. Hovedlinier i dansk landbrugspolitik siden 1950.
3. Dansk landbrug under EF-vilkår.
4. Problemer omkring landbrugets politiske indflydelse.
5. Andelsselskaberne under 80'ernes udfordring.

Professor, dr. theol. Troels Dahlerup, Bøgebjergvej 10, 8270 Højbjerg:

1. Myten om den frie bonde i vikinge- og valdemarstid.
2. En bonde i Christian III's råd?
3. Et sjællandsk sogn og dets beboere ved midten af 17. århundrede.
4. Læsefærdighedens udbredelse.
5. Vore gamle landsbykirker og bønderne.
6. Fejden på Djursland.

Seniorstipendiat, cand. phil. Bodil K. Hansen, Roarsvej 22 st., 2000 København F:

1. Mejerskerne.
2. Kvinderne og de folkelige bevægelser i forrige århundrede.

Professor, dr. phil. Viggo Hansen, Hvidkildevej 77, 2400 København NV:

1. Jysk Trikotageindustri. Fra hjemmestrikning til moderne maskinel produktion.

Fhv. landsarkivar, cand. mag. Jens Holmgaard, Højtoftevej 7, 8800 Viborg:

1. Udskiftningen.
2. Landboreformerne – drivkræfter og motiver.
3. Bønder og brændevin i 1700-tallet.

Fhv. landsarkivar Peter Kr. Iversen, Dimen 2, 6200 Åbenrå:

1. Herremand og bonde i Vestervig i 1600-1700 årene.
2. Hoveriafløsningen på kongelige og hertugelige ladegårde i Sønderjylland ca. 1600.
3. Træk af alsisk godshistorie.
4. »Glistrupsk« skatteunddragelse i Haderslev amt omkring 1700.

Museumsinspektør, cand. mag. Torben Grøngaard Jeppesen, Den fynske Landsby, Sejerskovvej 20, 5260 Odense S:

1. Landsbyen gennem 2000 år.

Lektor, dr. phil. Bent Jørgensen, Tagensvej 15, 2200 København N:

1. Bondebefolkningens omverdensorientering i ældre tid.

Arkivar, cand. mag. Margit Mogensen, Valby Langgade 48 / 2, lejl. 3, 2500 Valby:

1. Landbruget i malerkunsten.

Lektor, dr. phil. Erik Helmer Pedersen, Hegnsvej 179, 2850 Nærum:

1. Landbrugskriser og krisebevægelser i det 19. og 20. årh.
2. Landbrugets økonomiske vilkår fra 1780'erne og til idag.

Jens og Anna Jensens fond...

udlåner penge til unge landmænds etablering, også ved generationsskifte. Årlige ydelser uden kurstab for tiden 12 procent, hvoraf 9 procent er rente. Henvendelse til:

**Gårdejer Carl Martin Christensen, Badstrupvej 39, Badstrup, 5485 Skamby
Telefon 09 85 11 74**

Henvendelse til fonden skal være indsendt senest 1/6 eller 1/12 hvert år.

Favørtilbud nr. 3 fra Landbohistorisk Selskab

Ole H. Christensen:

STORLANDBRUG UNDER UDFORMNING

Uddrag af danske godsforvalterbreve 1784-1792

Landbohistorisk Selskab har udgivet – og udgiver fortsat – en række bonde dagbøger, der belyser tiden omkring udskiftningen. I 1982 udsendte Selskabet så Storlandbrug under omformning, der viser 5 godsforvalteres opfattelse.

Det er godsforvalterne på Holsteinborg og Fuirendal på Sydvestsjælland, Kortzelitze på Falster, Scheel (Sostrup) på Djursland og Skjern mellem Randers og Viborg.

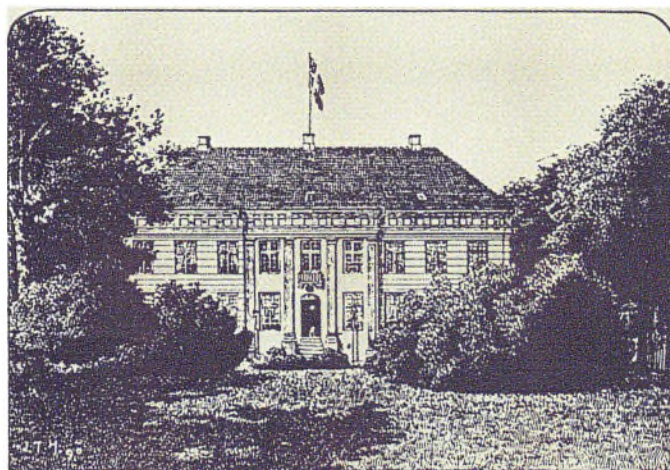
Godsforvalternes stillinger var forskellige, alt efter om det var et mindre gods, hvor ejeren selv boede, eller det var et stort gods med mange fogeder, eller et gods, hvor ejeren havde andre engagementer, og derfor ikke boede på gården.

I det første tilfælde var godsforvalterens dispositionsfrihed meget begrænset, men ellers kunne den være meget vidtgående.

Godsforvalteren var godsejerens landbrugsmæssige rådgiver, han førte regnskabet, opkrævede afgifter og foretog indkøb og salg.

På mange måder var godsforvalteren den samlende og koordinerende skikkelse, og derfor er godsforvalterbrevene interessante, for de skildrer meget direkte mange af de problemer, der var på den tid, både de principielle og de praktiske.

Bogen indeholder mange korte citater fra breve, og det er et studie værd, at sammenligne de enkelte godsforvalteres forhold og synspunkter.

Korselitze.

Hans Smidth
inspektør på
Korselitze.

Undertegnede medlem af Dansk Slægtsgaardsforening bestiller hermed Storlandbrug under omformning til favørpris kr. 90 + porto.

NAVN .....

ADRESSE .....

.....
UNDERSKRIFT

Brevkort
Ufrankeret svarforsendelse

5
Sendes
ufrankeret
Modtageren
betaler portoen

Landbohistorisk Selskab

Hestehaven 3
5260 Odense S

Landbohistorisk Støttekreds

Den 1. juni afholdt Landbohistorisk Støttekreds årsmøde.

Støttekredsens opgave er at yde tilskud til Landbohistorisk Selskabs publikationer. Formand for Støttekredsen er Landbrugsrådets præsident, proprietær H. O. A. Kjeldsen, men i hans fravær var det Landbrugsrådets 1. viceformand Lars Jacob Larsen, der aflagde beretning, og han sagde bl. a.:

På vort første årsmøde i 1979 lå 1988 endnu langt ude i fremtiden. Nu er der kun et år til vi skal holde det store 200-årige stavnsbåndsjubilæum, og forberedelserne trappes op. Støttekredsen har ydet sit bidrag bl. a. derved, at den har formidlet den nødvendige støtte og garanti til sikring af forberedelse og udgivelse af den store fire bindes landbrugshistorie. Efter planen skulle i hvert fald det første bind foreligge, inden Støttekredsen holder sit årsmøde 1988.

Hermed kommer vi til et andet vigtigt spørgsmål, nemlig det forhold, at indeværende år, 1987, er det sidste år af den tredje 3-årige periode, som de bidragydende medlemmer har tegnet sig for med et fast årligt bidrag.

De bidragydere, som har været med fra starten, har været overordentlig trofaste, hvad vi er meget taknemlige for. Ikke et eneste af de oprindelige medlemmer er sprunget fra.

Vi står altså over for at skulle rette henvendelse til de bidragydende medlemmer om at tegne sig for en ny 3-årig periode. Vi håber naturligvis, at vore trofaste bidragydere, både de oprindelige og de senere tilkomne, vil fortsætte med at støtte vore værdifulde aktiviteter. Den landbrugshistoriske forskning og formidling er jo ikke slut i og med 1988. Tværtimod kan den særlige interesse, som her forhåbentlig skabes, blive inspiration til nye aktiviteter på nye områder inden for det vide felt, som dansk landbrugs historie og udvikling omfatter.

Formanden for Landbohistorisk Selskabs universitetslektor, mag. art. Claus Bjørn gennemgik derefter Selskabets udgivelser i 1986 og orienterede om de igangværende opgaver.

Claus Bjørn omtalte samarbejdet med Dansk Slægtsgårdsforening og sagde: »Vi har indledt en nærmere kontakt med Dansk Slægtsgårdsforening, idet vi på forskellig vis markerer os i foreningens blad »Slægtsgården«.

Derefter fulgte en orientering om værket »Det danske landbrugs historie«, og formanden for Landbohistorisk Selskab sluttede med denne beretning:

»Det er ikke utænkeligt, at man i landbohistorisk sammenhæng skal – så at sige – »puste ud« ovenpå 1988-jubilæet. Det kan godt være, at man oplever, at interessen for en tid er mættet, og at man måske ikke skal sende den ene bog efter den anden ud lige efter Christian den Fjerde, Stavnsbåndsjubilæet, Odense bys 1000-års-jubilæum, Industrirådets 150 årsjubilæum o.s.v. Men der er på lidt længere sigt opgaver nok indenfor det arbejdsfelt, der er Landbohistorisk Selskabs, og herfra ser vi frem til fortsatte kontaktmuligheder med landbrugets folk og de til landbruget knyttede institutioner og virksomheder.«

Regnskabet viste, at der i 1986 er indgået 175.500 kr. i bidrag. Og så kommer spørgsmålet: Hvem støtter?

Og svaret er, at det gør landbrugets organisationer på alle niveauer, landbrugsskoler, pengeinstitutter, og virksomheder, der har større eller mindre tilknytning til landbruget, med interesse for landbohistorie.

Minimumsbidraget er 500 kr., som sendes til Sekretariatschef Jørgen Skovbæk, De danske Landboforeninger, Axelborg.

Efter den formelle del af årsmødet, fortalte museumsinspektør Jan Steen Jacobsen, Stenstrup Museum om »Træk af kulturlandskabets udvikling i Odsherred gennem 200 år«. Et meget inspirerende foredrag, der gennemgik de lokale forhold med kronogsets afgrænsninger, udskiftningen og de senere inddæmninger.

Dagen sluttede med et både interessant og morsomt indslag. »Brydninger i gymnastikkens historie i 1800-tallets Danmark«. Det var cand. mag. Else Trangbæk, Danmarks Højskole for Legemsøvelser, der har forsket i gymnastikkens historie, og sammen med nogle studerende opførtes et historisk skuespil, der i 6 billeder viste gymnastikkens udvikling i Danmark, fra dengang man samledes foran kirken søndag formiddag (i kirketiden), over den svenske gymnastik og Niels Bucks kraftbetonede øvelser til nutidens dans.

Else Trangbæk undrede sig over, at det blev den autoritære svenske gymnastik, der blev den folkelige gymnastik, men måske var den trods alt mindre autoritær end det samfund, som man i landbokredse kæmpede imod i 1880'erne.